

המדריך העצמאי לגן המצוות

קרוניס הדא/ים לזן העצומ

כאן תוכלו להרגיש את הטבע

להתחבר לאדמה

ולהבין את משמעותן של

המצוות התלויות בארץ

פסוקים..

ג-- חזק לפני שאתם מתחילים מן קפצתה לנחוד האחווי יגאלו אל הכלאים שלנו

באג'אמן

ברוכים הבאים לגינה שלנו איזה כיף שבאתם!

כאן תפגשו הלכות שמצויות בכל גינה ביתית:

על איזה מרחק צריך להקפיד כששותלים צמחים מסוגים שונים?
שימו לב: בין שני צמחי ירקות חד שנתיים צריך להרחיק 12 ס"מ, אך מצמחים רב שנתיים אין צורך להרחיק.

מהיכן קונים שתילים חדשים? שימו לב לתווית שלפיה אפשר לזהות שהעץ הגיע ממשתלה מפוקחת (תוכלו גם ללמוד ממנה מתי מסתיימות שנות הערלה).

אתם בטח קוראים ומסתכלים בתמיהה על החבית שבתוכה גדלים ירקות שונים, לא ממש נראה שיש הרחקה ביניהם? התשובה פשוטה: את המרחק מוודדים מחיבור הגבעול לאדמה. אין שום בעיה שהעלים יתקרבו אחד לשני. בדקו אותנו: האם בין מקורות הגבעולים שבעציץ יש 12 ס"מ?

כשיש גפן בגינה צריך לשים לב שלא יהיו צמחים (חד שנתיים) סמוכים לה וגם לא מתחת העלים והענפים שלה.

מוזמנים גם לבוסתן פירות העץ שלנו! גם מפירותיו צריך כמובן לעשר לפני האכילה.

נשמע לכם מורכב לעשר בכל פעם שקוטפים? סרקו את הברקוד כדי לגלות שיטה ייחודית להפרשה מראש:

בעלי התבלין שבגינה אתם יכולים להשתמש בשמחה, אך אל תשכחו קודם להפריש מהם תרומות ומעשרות, וכמובן לדאוג שלא תאכלו את החרקים הרבים המצויים עליהם.

רוצים לגלות מאלו פירות מותר לאכול בחצר בלי לעשר? סרקו את הברקוד:

שלחו לי

אז גמקו את הדקדוקים שלפונאים דרדדי הזינוק גקזו!
הדיכא מרעק ושלטיה על הולניג שלדזן. תהנו!

לסיור הוירטואלי

תבלינים

תבלינים זה טעם החיים!

מי רוצה לאכול אוכל חסר טעם?
ומי היה מוכן לוותר על התה שלו?

ישנם תבלינים שמופקים מפירות הצמח, כמו פלפל שחור או פפריקה, וישנם כאלו שמופקים מהשורש של הצמח, כמו כורכום. אבל רוב השימוש בתבלינים הוא בעלי הצמח. לכך יש מספר משמעויות הלכתיות:

כאשר לא אוכלים את עלי הצמח עצמם, אלא משתמשים רק בטעמם, כמו עלי תה או עלי תבלין שזורקים בסיום השימוש, לדעת רוב הפוסקים אין צורך להפריש מהם תרומות ומעשרות, משום שרק צמחים שמיועדים ל'מאכל' חייבים בתרומות ומעשרות. למעשה, כדי לחשוש לדעת המחמירים טוב להפריש ללא ברכה.

בדומה לירקות עלים, על עלי התבלין מצויים חרקים רבים שלא כל אחד מצליח לזהות אותם בקלות. ניתן להשתמש בטעם העלים על ידי מסננת צפופה שהטעם של העלים עובר דרכה אך החרקים נעצרים בתוכה.

משחק משפחתי:

רוצים לשמוע עוד?
מוזמנים לסרוק את
הברקוד שלפניכם,
ולהקשיב למדריך
הוירטואלי שלנו:

בקשו מכל המשפחה
לעצום עיניים, אחד מבם
יקטוף עלה מאחד הצמחים
בחלקה, ימולל אותו בידו,
ויתן לכולם להריח (בלי
לראות את העלה שביד)-
מי מצליח לזהות ראשון
באיזה צמח מדובר?

ערוגות הבושם

קטפו לכם ענף או שניים,
לחולו אלט דין אצד-עיתנים,
ישלפו חיוק אל הריח זריאונת...

רגע רגע, מה מברכים?

הנאת הריח מיוחדת בכך שהיא אינה ממשית, הגוף לא 'משמין' ממנה, ומצד שני גם הצמח אינו מתכלה כשמריחים אותו. חכמים הבינו שעל הנאה מיוחדת כזו חייבים לתקן ברכה: "איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו? זה הריח!"

בורא עשבי
בשמים

בורא עצי
בשמים

בורא מיני
בשמים

חכמים תיקנו שלוש ברכות שונות:

צמח מוגדר כעץ כאשר הגזע שלו נשאר חי למשך כמה שנים ועל הענפים היוצאים ממנו גדלים העלים שוב ושוב. על צמח כזה מברכים 'בורא עצי בשמים'.

על צמחים שבכל שנה מתים וצריך לזרוע אותם מחדש, או שהגבעול המרכזי שלהם נובל ובעונה הבאה גדל גבעול חדש מהשורש - מברכים 'בורא עשבי בשמים'.

ומה מברכים על צמחים שיש ספק לגביהם? 'בורא מיני בשמים', ברכה זו כוללת בתוכה גם עצי ריח וגם עשבי ריח.

מתי
מברכים
כל אחת
מהן
?

מוצמנים אקדמי על פסלים של צמחי הדר, וצמחי אלו
צמחים נחלקים ליד שניים. אם תפלו סוד גמלא
דינהם כלם מצמחי הקטניות.

גם בחלקה הזו תוכלו
לסרוק את הברקוד
שלפניכם ולהקשיב
למדריך הוירטואלי
שלנו:

אסינו הוירטואלי

אילן ירק

תסתכלו רגע
על **הדנקה**

היא נראית לכם עץ או ירק? ומה אתם
אומרים על האובכמיות? והחצילים? זוהי לא
שאלה מחקרית במדעי הבוטניקה, זו שאלה
שיש לה משמעויות הלכתיות רבות:

4

כלאי הכנס

מיני ירקות צריך
להרחיק מגפנים

3

כלאים

רק שני ירקות אסור
לשתול בסמוך

2

ערלה

נוהגת רק
בעצים

1

הברכה

בורא פרי עץ
או פרי אדמה

חכמים הגדירו בבירור:

צמח שגזעו חי למשך כמה שנים (**רב שנתי**),
ועליו בכל שנה גדלים ענפים ופירות - נחשב כאילן.
צמח שבכל שנה צומח מחדש מהאדמה (**חד שנתי**) - נחשב כירק.
בננה למשל מגדלת בכל שנה גבעול חדש מהאדמה,
שעליו גדלים הפירות ולכן היא מוגדרת כירק.

לפני כ-450 שנה חי במצרים הרדב"ז - רבי דוד בן זמרא. רבי דוד הקפיד שלא
לאכול חצילים. לא מפני שהם לא טעימים, אלא משום שצמח החציל מתקיים ומניב
פירות למשך מספר שנים, וממילא הוא מוגדר כפרי עץ, ופירותיו אסורים באיסור
ערלה!

הפוסקים שחלקו על הרדב"ז הציעו כמה סימנים נוספים לזיהוי צמח שמוגדר כירק,
ביניהם: 1. נותן יבול תוך פחות משנה מזריעתו. 2. הגזע שלו עשבוני וחלול.
3. איכות יבולו פוחתת והולכת משנה לשנה (בשונה מעצים שיבולם משתבח).
הפוסקים נחלקו אם לאמץ את ההגדרות הללו, ובשל כך ישנם מיני צמחים שונים שעד היום יש
מחלוקת אם הם מוגדרים כאילן או כירק. מינים
אלו גדלים בשטח שלפניכם. דוגמאות בולטות
הן הפפאיה והפסיפלורה, שהפוסקים חלוקים
אם צריך לנהוג בהם דיני ערלה.

לראות דוגמה וצדו זה ציג של האיניק השני.

משחק משפחה:

אחד מבני המשפחה יאמר
את מ-ב עד שיאמרו לו
לעצור, הוא מכריז באיזו
אות הוא עצר, האתגר:
למצוא במהירות הגבוהה
ביותר את הצמח שמתחיל
באות זו. אם אין צמח כזה
יש למצוא את צמח שאות
זו מופיעה בו. הראשון
שמוצא מקבל נקודה.

איוור בויטאלי

חלק המנה

ערלה ורבעי

שלוש שנים!

שלוש שנים שלימות הוא מסתכל בכליון עיניים על הפירות שגדלים במטע או בגינה החדשים, אבל הוא לא נוגע בהם. לא אוכל ולא נהנה. שלוש שנים הוא ממתין ומחכה, כדי לזכות להביא את פירות השנה הרביעית, המשובחים, לפני ה'.

הַפְתָּה זו מזכירה לנו להודות

על **הַפְתָּה** שקיבלנו.

כך זוכר כל אדם שפירותיו שייכים לקדוש ברוך הוא, וגם הפירות שיזכה לאכול בשאר השנים יונקים מאותו הכח ומן הקדושה.

כמה עובדות מעניינות
שתוכלו ללמוד בשטח זה:

מיסור ערלה נוהג דווקא ב'עץ פרי',
אך אין מיסור בעץ שלא מיועד לפרי,
כמו שורת צמחי הקריסה שבקצה
החלקה ונועדו לשם גידור.

על המורכב אין נחשב עץ פרי,
משום שעליו נאמרו רק ארבעה. כך גם
דינן של עץ אצ"ל שצומח בשל
צפנה, משום שהיא אינה נחשבת
אך לא נאמרה.

הידע?

הידע?

הימנעו ואוכלויות צדאים א כך הידע
חטרים מן הקרקע, אך שלפאנים כוד יחול
צמח על החטרים החזרים לפני עפדיהנים
הכאשט ממשלת טסע אקטלי, היא דוולט
שיעצו ויקצצו אט א החטרים החזרים!

שימו לב לנצרים החדשים העולים
מתחתית הזית, ענפים העולים מן
האדמה נחשבים לאילן חדש וצריך
לספור להם שלוש שנות ערלה!
אך אלו שמתחילים לגדול מעל פני
הקרקע, מהגזע עצמו, נחשבים כענף
של העץ המקורי.

הלכות ערלה מינ נמנות לפי הגיל הבוטני
של העץ, אלא לפי מספר השנים שהוא
נמוע בקרקע זו. אם מעבירים עץ ממקום
למקום יחד עם גוש האדמה המקורי, זו
מינה נחשבת נטיעה חדשה, ואין צורך
למנות שלוש שנים חדשות.

הידע?

מי לא רוצה לקנות עץ בוגר
ומיד ליהנות מפירותיו? מציאות
זו קיימת רק אם במהלך כל
גידולו במשתלה העץ היה
מוגדר במחבור לקרקע: יש
נקבים בתחתית העציץ, ואין
יריעה שחוצצת בינו ובין
הקרקע (ראו את היריעות
השונות הפרוסות על האדמה).

אם העץ יש אטל דאזיני
בי. שזוס האדמה לא
יפוי. אם האדמה גרפוי
דמולן השלמה יש למני
שנים שנים חזרים.

הידע?

דמולט ידיו העצב מונחים אקופה
מסומת על ידי ידיות אן אן מספיק
שדעו המלטה ידיו שפאל צדי
דוקי. ישנן מלטה מפקחיו שדעו
העל עומד שיגיד על הקרקע, ועליו
מסומן מני נקמיה שני העל.

איוני הדיטואלי

לבת המינים

ברוכים הבאים לדובדבן שבקצפת!

הטופ שבטופ!

שבעת המינים המשובחים, שנאשר שרוצים להביא דוגמה כמה ארץ ישראל משובחת הם הדוגמה המתאימה ביותר. כל יסודות המזון גדלים כאן: זגנים, יין, שמן, ואפילו פירות סוכריים שנשמרים לאורך זמן.

כהודאה על הארץ המשובחת שניתנה לנו, אנו מצווים לסמן את הפירות הראשונים שגדלים בשדותינו ממינים אלו ולהביאם לירושלים. נהגו לעשות זאת בטקס מלא רושם וברוב עס, כדי להודות לה' בקול גדול ולזכור שמדובר במתנה יקרה.

את הביכורים מצווה להעלות לבית המקדש. כיום איננו זוכים לכך, אך את הכרת הטובה אנו מצינים בברכה מיוחדת - 'על הארץ ועל פירותיה'!

לפניכם תוכלו לראות כרם, לפי ההלכה רק 5 גפנים ומעלה שמסודרים בשורות ישרות נקראים 'כרם'. התורה מסרה לירוע ירקות בכרם או בסמוך לו, וצריך להרחיק ממנו 4 אמות (כ-2 מטר) זאת לעומת המרחק שנדרש מעץ בודד - 6 טפחים (כ-48 ס"מ) בלבד!

מאילו ציפיות את המרחק מההרים וההרד? הדובדבן של חוקה?

דו"ס

איסור כלאי הכרם חל רק על מינים חד שנתיים.

תוכלו למצוא בחלקה צמחים רב שנתיים שהמרחק ביניהם לכרם קטן יותר (זית, תמר, רוזמרין).

משחק משפחתי:

דמיינו שאתם עולים לירושלים עם פירות הביכורים שלכם. אלו פירות הייתם מביאים? מי היה בא מיתכם?

לסיור דיגיטלי

זה מורכב!

כלאי אילן

כולנו מכירים את ההבדל בין תפוח אדום וצהוב, או בין שיזף עגול ומאורך, אך לכל מין פרי וירק ישנם עוד תתי זנים רבים, ולכל אחד מהם תכונות שונות: על אחד גדלים פירות רבים ומתוקים ועל השני קטנים, אחד גדל בתחילת הקיץ והשני בסופו, אחד גדל טוב יותר באקלים חם והשני זקוק לקור, אחד צומח היטב באדמה הררית והשני דווקא בחול.

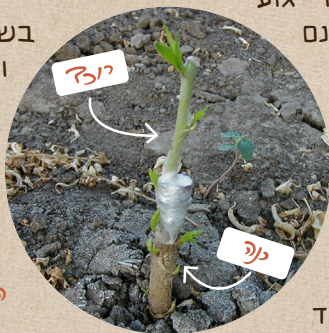
על פי ההלכה, לא כל הרכבה מסורה: התורה מסרה להרכיב שני מינים שונים אחד על השני, אך הרכבה של שני זנים מאותו המין מותרת. כשמדובר על תפוח אדום וירוק קל להגדיר שהם נחשבים מין אחד, אך מה דעתכם על תפוז וקלמנטינה? האם הם נחשבים לאותו מין? ומה עם הפומלה?

בשטח שלפניכם ישנן 'כנות' ו'רוכבים'. 'כנה' היא עץ שמגדלים אותו כדי שיהיה הבסיס, הגזע שעליו מרכיבים. 'רוכב' זה המין שפירותיו טובים וענף ממנו מרכיבים על הגזע.

כאן אפשרות: אלו עצי בונאים ציצי?
הלאו דין העלים, ציצי העץ, הפירות ועוד.

לכל זן יש את היתרונות שלו. אך מה עושים כשרוצים להרוויח את כל היתרונות יחד? ריבוננו של עולם ברא תהליך טבעי מופלא! מעין ניתוח, לחתוך ענף מאילן אחד ו'להרכיב' אותו על גזע של אילן אחר. האילנות יתחברו זה עם זה והענף ימשיך להניב פירות.

לדוגמה: אם ניקח גזע חזק, שפירותיו אינם משובחים כל כך, נחתוך אותו ונרכיב עליו ענף מאילן אחר, שהשורשים שלו פחות עמידים אך פירותיו טובים ומשובחים, נקבל אילן בעל גזע עמיד ופירות משובחים.

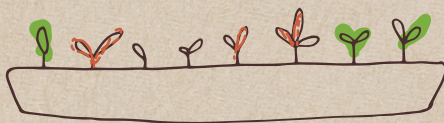
משחק משפחתי:

עצי התפוזים והלימונים
מורכבים בהיתך
האם תצליחו לזהות
על העץ היכן התקיימה
ההרכבה?
(רמז: התבוננו היטב
בתחתית העץ)

חוקר השדה

כלאי זרעים

לזרוע ולשתול באדמת הארץ זו מצווה גדולה! התורה הציבה הגבלה אחת: זריעת שני מינים זה בסמוך לזה נחשבת ל'כלאים' ואסורה. מה טעם המצווה? "חוקים אלו גזרות מלך שאין טעם לדבר" (רש"י). יש שהסבירו שהתורה הציבה הגבלות על פיתוח העולם, כדי שנזכור שאנו רק שותפים עם בורא עולם ואיננו הבורא בעצמינו.

שימו לב לעלי הירק המעורבים זה בזה. אין בכך איסור משום שההרחקה נמדדת בין חיבורי הצמח לאדמה - מקום הזריעה.

ההרחקה הנדרשת בין שני סוגי ירקות אינה גדולה - בסך הכל 12 ס"מ. כאשר הצמחים גדלים היא כבר כמעט אינה ניכרת, ראו למשל כמה צמודות שורות הירק שבתחילת החלקה.

הפרטים רבים, אך כדאי להכיר שיש הבדלים בין המרחקים שנדרשים בין ירקות, דגנים או קטניות. שימו לב למשל לצמחים שבסוף החלקה: הדלועים. ראו כמה צורת הגידול שלהם שונה מהירקות שבקצה השני, כמה הם מתפשטים ומשתרעים. בין מינים אלו ההרחקה הנדרשת גדולה יותר.

שימו לב לכמה כללים שאפשר ללמוד מן החלקה שלפניכם:

כלאים אסורים מפני 'מראית העין', אך כאשר ניכר לכל שמדובר בשטחי גידול שונים, אין צורך בהרחקה. לכן מותר לזרוע בקומות נפרדות בפירמידה, בשטחי גידול שמסודרים בצורה מיוחדת (כמו המשולש), או כאשר ישנה גדר שמדגישה את ההפרדה בין המינים.

משחק משפחתי:

מלאו אדמה באדנית
וזרעו שני מינים בכל
אדנית.
אל תשכחו להרחיק
ביניהם כנדרש!

אסיף הוירטואלי

ארבעת המינים

"וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
פֶּרִי עֵץ הָדָר פַּתַּת תְּמָרִים
וְעֶגְנֵף עֵץ עֲבֹת וְעַרְבֵי נָחַל"

(ויקרא כג, ח)

חביבות גדולה רחשו קהילות ישראל למצוות ארבעת המינים, רבות טרחו כדי להשיג אתרוג אחד לקהילה, לרכוש את האתרוג המהודר ביותר ולבדוק בעיון שאין כל פסול בארבעת המינים.

במהלך הדורות התקבעו מסורות שונות בקשר למינים אלו. בשטח זה תוכלו לראות סוגים שונים של אתרוג שיש חזקה או מסורת על כשרותם.

מן הסתם שמתם לב לשני הדקלים - הימני הוא דקל תמר רגיל הכשר לכל הדעות, ואילו השמאלי הוא דקל קנרי, פירותיו של דקל זה אינם משובחים כל כך ולכן נחלקו הפוסקים האם אפשר לצאת בלולבו ידי חובה? האם הוא קרוי 'כפות תמרים'?

בין ההדסים המשולשים תוכלו למצוא את ההדס המיוחד בעל תשעת העלים בכל קנה.

רוצים לשמוע עוד?
מוזמנים לסרוק את
הברקוד שלפניכם,
ולקשור למדריך
הוירטואלי שלנו:

אסיף בוירטואלי

- 1 הכניסו מבשרים סלולריים לכיסים, תשאפו אויר מלא הריאות ותפנו מקום בנפש לחיבור לטבע.
- 2 כבדו את המקום, אנא אל תשאירו פסולת אחריכם.
- 3 נא לגעת! בצמחים, באדמה, אך ברגישות ובעדינות. מוזמנים לקטוף מעט עלים ולהריח. אך השאירו את התענוג גם לבאים אחריכם.
- 4 מפירות הגן אתם מתבקשים שלא לקטוף, כדי שכולם יוכלו לראות וליהנות.

מקווים שתהנו. בהצלחה!

אתם מוזמנים
להסתובב ברחבי
הגן כרצונכם,
אך עליכם להקפיד
על הכללים הבאים:

